

Кавказ

Іван Бунін

З книги "Темні алеї"

Переклад Олександра Грязнова

Приїхавши в Москву, я, мов злодій, зупинився у непримітних номерах в провулку біля Арбата і жив відлюдником, у виснажливому чеканні – від побачення до побачення з нею. Була вона в мене за цей час усього тричі і кожен раз входила поспіхом, зі словами:

— Я лише на одну хвилинку...

Вона була бліда прекрасною блідістю люблячої схвицьованої жінки, голос її зривався, і те, як вона, кинувши будь де парасольку, поспішала підняти вуальку і обійняти мене, приголомшувало мене жалістю і захватом.

— Мені здається, — говорила вона, — що він щось підозрює, що він навіть щось знає, — можливо, прочитав який-небудь ваш лист, підібрав ключ до мого столу... Я думаю, що він на все здатний при його жорстокому самолюбивому характері. Якось він мені прямо сказав: "Я ні перед чим не зупинюся, захищаючи свою честь, честь чоловіка й офіцера!" Тепер він чомусь слідкує буквально за кожним моїм кроком, і, щоб наш план здійснився, я повинна бути надзвичайно обережна. Він вже згоден відпустити мене, так переконала я його, що помру, якщо не побачу півдня, моря, але, заради бога, будьте терплячим!

План наш був зухвалим: поїхати одним поїздом на кавказьке узбережжя і прожити там в якому-небудь зовсім дикому місці три-чотири тижні. Я знав це узбережжя, жив колись деякий час біля Сочі, — молодий, самотній, — на все життя запам'ятав ті осінні вечори серед чорних кипарисів, біля холодних сірих хвиль... І вона бліднула, коли я говорив: "А тепер я там буду з тобою, в гірських джунглях, біля тропічного моря..." В здійснення нашого плану ми не вірили до останньої хвилини – надто великим щастям здавалось нам це.

В Москві йшли холодні дощі, схоже було на те, що літо вже пройшло і не повернеться, було брудно, похмуро, вулиці мокро і чорно блищали розкритими парасолями перехожих і піднятими, тремтячими на бігу дахами візникових прольоток. І був темний, бридкий вечір, коли я їхав на вокзал, все у мені завмирало від тривоги і холоду. По вокзалу і по платформі я пробіг швидко, насунувши на очі капелюха і сховавши обличчя у комір пальта.

У маленькому купе першого класу, яке я замовив заздалегідь, дощ голосно стукав об дах вагону. Я негайно опустил віконну фіранку і, як тільки носій, обтираючи мокру руку об свій білий фартух, взяв на чай і вийшов, запер двері на замок. Потім ледь відсунув фіранку і завмер, не зводячи погляду з різноманітного натовпу, що снував із

речами вперед і назад вздовж вагона у тьмяному світлі вокзальних ліхтарів. Ми домовились, що я приїду на вокзал якомога раніше, а вона якомога пізніше, щоб мені як-небудь не зустрітися з нею і з ним на платформі. Тепер їм вже була пора з'явитися. Я дивився все напруженіше – їх усе не було. Вдарив другий дзвінок – я похолов від страху: запізnilась або він у останню хвилину раптом не пустив її! Але відразу вслід за тим був вражений його високою фігурою, офіцерським кашкетом, вузькою шинеллю і рукою в замшевій рукавичці, якою він, широко крокуючи, тримав її під руку. Я відсахнувся від вікна, упав у кут дивана. Поруч був вагон другого класу – я подумки бачив, як він хазяйновито зайшов у нього разом з нею, оглядівся, — чи добре влаштував її носій, — і зняв рукавичку, зняв кашкет, цілуючи і хрестячи її... Третій дзвінок оглушив мене, поїзд, рушивши, примусив залякнутися... Поїзд розганявся, мотаючись, хитаючись, потім став бігти рівно, на всіх парах... Кондуктору, який провів її до мене і переніс її речі, я крижаною рукою сунув десять рублів...

Ввійшовши, вона навіть не поцілувала мене, тільки жалісно посміхнулася, сідаючи на диван і знімаючи, відчіпляючи від волосся капелюшок.

— Я зовсім не могла обідати, — сказала вона. — Я думала, що не витримаю цієї страшної ролі до кінця. І жахливо хочу пити. Дай мені нарзану, — сказала вона, вперше кажучи мені ти. — Я переконана, що він поїде вслід за мною. Я дала йому дві адреси, Геленджик і Гагри. Ну от, він і буде днів за три-чотири в Геленджику... Та бог з ним, краще смерть, ніж ці муки...

Вранці, коли я вийшов у коридор, в ньому було сонячно, душно, із вбиралень пахло милом, одеколоном і усім, чим пахне людний вагон вранці. За мутними від пилу і нагрітими вікнами розгортався рівний спалений степ, виднілись широкі, вкриті курявою дороги, вози, запряжені волами, пролітали залізничні будки з жовтими кругами соняшників і червоними мальвами у палісадниках... Далі пішов безмежний простір голих рівнин з курганами і могильниками, нестерпно сухе сонце, небо, подібне до хмари пилу, потім привиди перших гір на горизонті...

Із Геленджика і Гагри вона послала йому по листівці, написала, що не знає ще, де зостанеться. Потім ми вздовж берега спустилися на південь.

Ми знайшли первісне місце, що заросло чинаровими лісами, розквітлими чагарниками, червоним деревом, магноліями, гранатами, серед яких підносились розлогі пальми, чорніли кипариси...

Я прокидався рано і, поки вона спала, до чаю, який ми пили десь о сьомій, ішов по горбах у лісові хащі. Гаряче сонце було вже сильне, чисте і радісне. В лісах лазурово світився, розходився і танув духмяний туман, за дальніми лісистими вершинами сяяла предковична білизна сніжних гір... Назад я проходив спекотливим базаром нашого аулу, що пахнув із труб тліючим кіз'яком: там кипіла торгівля, було тісно від люду, від верхових коней і віслуків, — вранці з'їжджалось туди на базар багато різноплемянних горців, — плавно ходили черкески в чорному довгому до землі одягу, в червоних чув'яках, із закутаними у щось чорне головами, із швидкими поглядами, що зблискували інколи з цієї жалобної чорноти.

Потім ми ішли на берег, завжди зовсім порожній, купались і лежали на сонці аж до сніданку. Після сніданку – усе смажена на жаровні риба, біле вино, горіхи і фрукти – у спекотному сутінку нашої хижі під черепицею тягнулись крізь віконниці гарячі, веселі смуги світла.

Коли спека спадала і ми відчиняли вікно, частина моря, що виднілася з нього між кипарисами, які стояли на схилі під нами, мала колір фіалки і лежала так рівно, мирно, що, здавалось, ніколи не буде кінця цьому спокою, цій красі.

На заході сонця часто громадилися за морем дивовижні хмари; вони палали так прекрасно, що вона інколи лягала на тахту, закривала лице газовим шарфом і плакала: ще два-три тижні – і знову Москва!

Ночі були теплі і непроглядні, в чорній пітьмі пливли, мерехтіли, світили топазовим світлом вогненні мухи, скляними дзвіночками дзвеніли деревні жабки. Коли очі звикали до темряви, вгорі виступали зірки і гребені гір, над аулом вимальовувались дерева, яких ми не помічали вдень. І всю ніч долинав звідти, з духана, глухий стук в барабан і горловий, сумовитий, безнадійно-щасливий зойк нібито одної нескінченної пісні.

Недалеко від нас, у прибережній ярузі, що спускалася з лісу до моря, швидко стрибала по кам'янистому ложу мілка, прозора річка. Як чудово подрібнювався, кипів її блиск в той таємничий час, коли з-за гір і лісів, ніби якась дивна істота, пильно дивився повний місяць!

Іноді ночами насувалися з гір страшні хмари, ішла злісна буря, у гучній гробовій чорноті лісів раз-у-раз розверзалися чарівні зелені безодні і розколювалися у небесних висотах допотопні удари грому. Тоді в лісах прокидалися і нявчали орлята, ревів барс, гавкали шакали... Якимось до нашого освітленого вікна збіглася ціла зграя їх, — вони завжди збігаються у такі ночі до житла, — ми відкрили вікно і дивилися на них згори, а вони стояли під блискучою зливою і гавкали, просились до нас... Вона радісно плакала, дивлячись на них.

Він шукав її в Геленджику, в Гаграх, у Сочі. Наступного дня по приїзду в Сочі він купався вранці у морі, потім голився, одягнув чисту білизну, білосніжний кітель, поснідав у своєму готелі на терасі ресторану, випив пляшку шампанського, пив каву з шартрезом, не поспішаючи викурив сигару. Повернувшись у свій номер, він ліг на диван і вистрілив собі у скроні з двох револьверів.

12.11.37